

КРИТИКА РАДА ПОРТРЕТ КРАЉА МИЛУТИНА

У 21. броју часописа за друштвене и хуманистичке науке „Радови“ објављен је стручни рад Милорада Б. Пантелића под насловом *Портрет краља Милутина*.

Узимајући у обзир да овај по обиму невелик рад, има значајан број садржајних погрешака, које су методолошког, али и чињеничног карактера, сматрам да је потребно указати на ове пропусте и понудити одговарајућа објашњења.

Већ на почетку рада, у апстракт, сусрећемо се са невјешто формулисаним податком да је „Милутин подигао и обновио велики број цркава, што није пошло за руком ни једном српском владару“.¹ Иако је српски краљ Стефан Урош II Милутин (1282-1321) био ктитор око четрдесет задужбина, чиме је у овом погледу надмашио остале српске средњовјековне владаре, аутор је у жељи да истакне обим Милутинове градитељске активности омашком ускратио сличне подухвате осталим српским владарима.²

На почетку уводног дијела аутор чини недопустиву методолошку погрешку, када наводи 28 редова дугачак одломак из монографије Бранимира Тодића *Српско сликарство у доба краља Милутина*.³ Иако је преузети пасус оивичио наводницима, желећи тиме да истакне туђи текст, аутор је направио методолошку грешку, јер се у радовима који теже да имају епитет научних, резултати других научника могу парафразирати, односно користити њихови поједини детаљи, док се потпуни цитати користе искључиво у случајевима када аутор полемише са

¹ Уп. М. Б. Пантелић, *Портрет краља Милутина*, Радови, часопис за друштвене и хуманистичке науке, 21, Бања Лука 2015, 153. / у даљем тексту: Пантелић, *Портрет*./

² О обимној, иако знатно мањој ктиторској дјелатности српског великог жупана Стефана Немање податке пружа Историја српског народа I, група аутора, Београд 1994², 273-296 (В. Ј. Ђурић). / у даљем тексту: ИСН I/.

³ Б. Тодић, *Српско сликарство у доба краља Милутина*, Београд 1998, 31-32. /у даљем тексту: Тодић, *Српско сликарство*/

појединим закључцима других аутора, што у Пантелићевом раду није био случај. У цитираном одломку, у Пантелићевом раду, се наводи и погрешно мјесто примопредаје власти Милутина и Драгутина. Није ријеч о Держеву, већ о Дежеву.

Сем тога, позивајући се на преузете податке из рада Бранимира Тодића, Пантелић је навео: Тодић, 1988: 32⁴, што је у супротности са податком из списка литературе приказаног на крају његовог рада, гдје је наведено да је поменуто дјело објављено 1998. године⁵, као и чињеницом да се наведени одломак суштински налази на 31-32. страници Тодићевог дјела.

У даљем дијелу уводног текста, Пантелић говори о браковима краља Милутина, наводећи читав низ погрешних података. У српској историографији постоји веома разграната литература о проблематици и броју бракова краља Милутина, коју аутор чланка није консултовао на одговарајући начин. Потребно је истаћи да је његов податак о дужини трајања Милутиновог првог брака са женом по имену Јелена, између 1272. и 1283. године⁶, који је некритички преузео од Светозара Радојчића⁷, иако то није навео у свом раду, нема ослонац у историјским изворима и одавно је напуштен.⁸

У даљем тексту Пантелић доноси податке и о другим Милутиновим браковима, али то чини произвољно, не наводећи Милутинове супруге правилним редослиједом при чему испушта тесалску принцезу, чије име није познато, али је њен брак са Милутином чињеница у коју не можемо сумњати. Данашња историографија као неоспорне чињенице прихвата тумачења да је краљ Милутин био ожењен тесалском, угарском, бугарском и византијском принцезом. Поједини аутори сматрају да постоји и Српкиња, која није била припадник властеле, мада постоје и мишљења која оповргавају овакво гледиште.⁹

⁴ Уп. Пантелић, *Портрет*, 154.

⁵ Исто, 161.

⁶ Уп. Пантелић, *Портрет*, 154.

⁷ Уп. С. Радојчић, *Портрети српских владара у средњем веку*, Београд 1934, 27.

⁸ Опширан преглед Милутинових бракова уз објашњење њихове хронологије дат је у едицији Византијски извори за историју народа Југославије, VI, 38-42, н. 80-83 (О проблему Милутинових бракова потребно је обратити пажњу и на расправу Љ. Максимовић, Да ли је Симонида Палеологина била пета супруга краља Милутина, Византијски свет и Срби, Београд 2008, 343-349).

⁹ Још је Тодић, *Српско сликарство*, 69, н. 9-12, је оспорио мишљења о Милутиновом браку са Јеленом, да би у најновије вријеме, В. Станковић, *Краљ Милутин 1282-1321*, Београд 2012, 49-50, изнио тумачење да Милутин уопште није био у браку са српском принцезом по имену Јелена.

Када говори о Милутиновом браку са византијском принцезом Симонидом, аутор наводи да је послје више од шездесет година једна византијска принцеза дошла у Србију¹⁰, што је недовољно прецизан податак, јер је претходна Византинка која је као невјеста постала дио династије Немањић, била Ана Анђео, ћерка епирског деспота Теодора I, која се удала за Радослава, најстаријег сина Стефана Првовјенчаног. Данас је општеприхваћено у српској историографији да је до овог брака дошло крајем 1219. или почетком 1220. године, што значи да је до Милутинове женидбе са Симонидом протекло око осамдесет година.¹¹

Причајући о старијим портретима краља Милутина, Пантелић наводи сасвим нетачан податак да Милутин 1282. године постаје савладар брату Драгутину.¹² Као што је познато, Дежевским споразумом Милутин је преузео потпуну краљевску власт од Драгутина, док је било договорено да Драгутинови синови наслиједу српски престо од Милутина.¹³

Значајан проблем Пантелићевог рада је његова заснованост на старијој, у историографији превазиђеној литератури, чији застарјели резултати не пружају адекватне податке о историјским догађајима који су објекат посматрања. Тако можемо пронаћи радове из 1907, 1934. или 1938. године.

Пажљивијим читањем се стиче утисак да је стручни рад о којем говорим само компилација туђих мишљења, јер се примјери цитирања читавих одломака из литературе могу пронаћи скоро на свакој страници.¹⁴ У појединим случајевима преузети текст је под наводницима, након чега слиједи податак о библиографској јединици која је кориштена као узор, али има и примјера директног преузимања без образложења о поријеклу наведеног текста.

Сматрам да је потребно указати на још један методолошки недостатак. Приликом кориштења дјела појединих аутора, поготово новијих издања, потребно је обратити пажњу да ли је ријеч о фототипским или прештампаним издањима, те

¹⁰ Уп. Пантелић, *Портрет*, 154.

¹¹ Уп. Б. Ферјанчић, *Србија и византијски свет у првој половини XIII века*, Зборник радова Византолошког института 27-28 (1989) 103-148.

¹² Уп. Пантелић, *Портрет*, 155.

¹³ Опширније податке о Дежевском споразуму пружа М. Динић, *Однос краља Милутина и Драгутина*, Зборник радова Византолошког института 3 (1955) 49-82. Уп. и ИСН I, 437-438. (Љ. Максимовић).

¹⁴ Уп. Пантелић, *Портрет*, 155, 156, 158, 159.

навести првобитно вријеме њиховог објављивања. Тако се не би десило да у списку литературе на крају Пантелићевог рада наилазимо на радове Светозара Радојчића, за које је наведено да су објављени 1988. и 1996. године, а познато је да је поменути историчар умјетности преминуо 1978. године. Оваква пракса може ненамјерно довести истраживача у заблуду, јер ствара убјеђење о кориштењу релативно новије литературе.

Поред методолошких и чињеничних пропуста текст се одликује и великим бројем штампарских погрешака, па се помињу изрази као што су: „Милтугин, итакао, симбилично, Немањићи, Андрник III“.¹⁵ Средишњи дио ауторовог закључка је прилично конфузан и тешко је разумјети његов смисао.

¹⁵ Исто, 159-160.